

"Opis svadbenog običaja", "Općenito o narodnim nošnjama Bosanske Posavine", "Plesovi okolice Bosanskog Broda i Dervente", "Plesovi Usore i okolice", "Plesovi okolice Bosanskog Šamca, Orašja i Odžaka", "Plesovi okolice Brčkog", "Plesovi okolice Tuzle". Kako to već naslovi poglavlja najavljuju, autor uz ples pozornost pridaje i kontekstu u kojemu se ples događa, glazbenoj pratnji, običajima, tradicijskom odijevanju, scenskoj primjeni.

Analizirajući plesove ovoga kraja, autor prema koreografskim i strukturnim elementima uočava pripadnost tih tradicija panonskom kulturnom arealu i upozorava na neke sličnosti i utjecaje iz susjedne Slavonije, osobito u odijevanju. Slično kao u šokačkoj Slavoniji, pleše se gotovo isključivo u zatvorenom kolu, koje se kreće u smjeru kazaljke na satu, osim Brđa iz Usore, koji plešu u suprotnome smjeru. Ipak, uza sve sličnosti, ostalo je toliko razlika, koje govore da Sava nije bila samo administrativna već i kulturna granica. U opisu plesne građe autor slijedi već uvriježen način u hrvatskoj etnokoreografiji: melodijski predložak s podacima o snimatelju, transkribentu i lokalitetu, zatim zapis plesa Labanovom kinetografijom, koji slijedi paralelni zapis Žgančevim notnim plesnim pismom i na kraju opis riječima. Ovaj način će svakako proširiti broj korisnika i na one koji ne poznaju Labanovu kinetografiju.

Zabilježen 51 ples svjedoči o bogatoj i relativno dobro očuvanoj plesnoj tradiciji sa zanimljivim plesnim i stilskim finesama, za čiji je nastanak, razvoj i opstanak nužan dugotrajan kontinuirani boravak na jednom prostoru. Ostaje nada da će nositelji ovih tradicija dobiti priliku da ih nastave u mjestima gdje su ih i stvorili.

Stjepan SREMAC

Ova dvojezična knjiga u izdanju hrvatskih manjinskih institucija u Mađarskoj zanimljiva je zbirka napisa, eseja, studija, intervjua, osvrti, zapažanja i kritičarskih zapisa o velikom mađarskom koreografu i plesaču, mađarskom bunjevačkom Hrvatima Antunu Kričkoviću, a iz pera najpoznatijih mađarskih koreografa, plesnih stručnjaka i kritičara te najbližih plesnih suradnika i sljedbenika. Bez suhog nabiranja biografskih i drugih činjenica, prigodnih pretjerivanja, kao i kritičarskog cjepidlačenja, autorima je otvorena, gotovo nametnuta mogućnost prikaza prije svega ljudske veličine Antuna Kričkovića i njegove umjetnosti.

Prilozi su podijeljeni u dvije skupine: *U zrcalu iskaza suvremenika i prijatelja i Čovječnost u plesu*. U ovoj drugoj skupini izabrani su i dijelovi kritičarskih napisa iz raznih, ponajprije specijaliziranih plesnih časopisa. I autoru ovih redaka dopala je čast i ugodna dužnost da opiše dvogodišnji studijski boravak dragog prijatelja i plesnog uzora Antuna Kričkovića u Hrvatskoj.

Kako je našoj kulturnoj javnosti, osim starijih praktikanata folklornoga plesa, Antun Kričković na žalost i na našu sramotu gotovo nepoznat, nužno je iz ovih priloga izdvojiti neke osnovne biografske činjenice i važnije točke iz bogate i uspješne četrdeset i višegodišnje umjetničke karijere. Rođen je 1929. godine u Gari, bačkom selu s miješanim mađarsko-njemačko-bunjevačkim stanovništvom. Ovdje je stekao ljubav i poštovanje prema vlastitim tradicijama, ali i onima drugih naroda. Po dolasku u Budimpeštu na studij nastavnika tjelesnoga odgoja početkom pedesetih godina susreće i upoznaje poznate umjetnike, koji će značajno utjecati na njegov daljnji životni i stvaralački put: čuvenog folklornog koreografa Miklosa Rabaija, plesnog umjetnika Istvana Molnara, baletana Ottu

A csend relációi = Relacije tišine, gz. = ur. Stjepan Lukač, Budapesti Horvát Önkormányzat, Fáklya Horvát Táncgyűttes = Budimpeštanska hrvatska samouprava, Hrvatski ansambl Luč, Budapest = = Budimpešta 1999., 194 str.

Solymosia i druge. Uz plesno usavršavanje u profesionalnom ansamblu "SZOT" uključio se tako u do tada njemu nepoznat umjetnički svijet opere, baleta, glazbe, scenarija, kazališnih dekoracija, svjetala pozornice, koji će odrediti njegovo životno i profesionalno opredjeljenje.

Sredinom pedesetih godina s poznatim kompozitorom i melografom Tihomirom Vujičićem odlazi na terenska istraživanja gdje bilježe hrvatske seljačke plesove. Obilaze Petrovo Selo, Undu, Hrvatski Židan, Gornji Senik, Santovo, Kačmar, Čavolju, Atu, Mohač, Pomaz, Kalaz, Lovru, Batu, Batanju. Vujičić bilježi glazbu, a Kričković plesove, kojih je jedan dio i objavljen. Nedugo poslije toga, 1958-1959, obreo se u Zagrebu na studijskom i praktičnom upoznavanju hrvatskih plesnih tradicija. Započinje plesati u folklornom ansamblu "Joža Vlahović" (gdje sam ga i upoznao), a nedugo potom u "Ladu". Ovdje je, kao i u mnogim amaterskim folklornim ansamblima, postavio priličan broj koreografija i moglo bi se reći da je ozbiljniju koreografsku karijeru zapravo započeo u Hrvatskoj.

Po povratku u Budimpeštu osnovao je uz pomoć Demokratskog saveza južnoslavenskih manjina središnji manjinski folklorni ansambl "Fáklya" ("Luč") s namjerom da od njega napravi jedan od najboljih mađarskih folklornih plesnih ansambala, u čemu je ubrzo i uspio. Folklorni ples postaje preuzak za njegova plesna i koreografska razmišljanja i on u "Luči" postavlja svoje prvo koreografsko dramsko tematsko djelo, folklornoplesnu reminiscenciju na Kosovsku bitku *Bilo ih je devet*, s kojim na festivalu komornog plesa 1964. godine osvaja prvo mjesto. Ubrzo potom slijedi koreografski spomenik razornom potresu *Skopje '63*. Slijedile su biblijske i teme iz starogrčke književnosti. Sedamdesetih godina počinje se upoznavati sa suvremenim umjetničkim plesnim školama, osobito onom Marthe Graham, ali i nadalje glavnu inspiraciju pronalazi u folklornom plesnom materijalu i uspješno spaja ta dva plesna izraza, suvremeni i folklorni. Uz Ferenc Novaka, vječitog rivala na mađarskim plesnim natjecanjima, Kričković postaje rodonačelnikom osebujnog plesnog žanra, poznatog samo u Mađarskoj.

Koreografski uspjesi otvaraju mu vrata najvećih mađarskih plesnih ansambala, od Državnog folklornog ansambla do pečuskog baleta, a sredinom sedamdesetih godina dolazi na čelo profesionalnog folklornog plesnog ansambla *Budapest*. Rad s profesionalnim plesačima otvara mu nove mogućnosti i obveze, ali Kričković ipak ne napušta umjetničko vodstvo "Luči". Podatnost, motivacija, entuzijizam i potpuno predavanje amaterskih plesača ipak se ne daju ničim nadomjestiti i vjerujem da je to glavni razlog Kričkovićeve gotovo šizofreničnog rada na dva kolosijeka. Petnaest godina potpunog predavanja profesionalnim plesnim zadacima morale su umoriti i "neumornog" Kričkovića i krajem osamdesetih godina nakon brojnih odlikovanja i odličja odlazi u mirovinu s titulom "zaslužnog umjetnika". Iza sebe ostavlja golem opus od sedamdesetak važnijih koreografskih ostvarenja, od kojih mnoga antologijska. Ne treba zaboraviti niti brojna inozemna gostovanja i priznanja koje je dobio na međunarodnim folklornim i plesnim festivalima.

Odlazak u mirovinu ipak ne znači i prekid umjetničkog rada i djelovanja. Odmor od ne uvijek ugodnog vođenja profesionalnog plesnog ansambla potražio je u svojim iskonskim korijenima. U rodnoj Gari s tamošnjom izvornom folklornom skupinom rekonstruirao i postavlja bunjevačku svadbu i sam sudjeluje u izvedbi. Gostovali su i u Zagrebu, a garska svadba je snimljena i filmski. Najveću pak radost čini mu rad s djecom u sada hrvatskoj gimnaziji u Budimpešti, a u obnovljenoj, pomlađenoj i također hrvatskoj "Luči" priprema koreografije iz novoskupljenog folklornog plesnog materijala.

Ovo je samo jedna od mogućih skica života i rada velikog umjetnika koju ova knjiga sa svim svojim priložima pruža i omogućava. Nadajmo se da će *Relacije tišine* pronaći put do naših knjižnica i knjižara, pa i čitatelja i tako prevladati nepodnošljivu tišinu nepoznavanja, nebrige i nezainteresiranosti za važnu umjetničku osobu hrvatskoga naroda,

i ujedno potaknuti da se umjetnički opus Antuna Kričkovića valorizira i uvrsti u hrvatsko kulturno naslijeđe. Tim više jer nikad nije zaboravio istaknuti svoje hrvatsko i bunjevačko porijeklo i upregnuti se u očuvanje hrvatskoga identiteta u Mađarskoj.

Stjepan SREMAC